

21 strandinger i samme storm!

S/S ARCTIC.

En unavngiven gårdmand fra Harboøre har nedskrevet den følgende beretning om denne måske kraftigste storm i det forrige århundrede:

Onsdag den 3. oktober omtrent ved middagstid rejste sig en storm fra SV så voldsom, at selv de ældste ved kysten næppe havde oplevet noget lignende. Kun den, der lever på Jyllands vestkyst og på heden, kan gøre sig begreb om den voldsomhed, hvormed en sådan storm raser, og de ødelæggelser, som den kan forårsage. Folk på kysten tænkte på de skibe og folk, som var på havet, dog ventede man ikke strandinger, for så længe vinden ville holde sig i SV, kunne skibene holde sig klar af kysten.

Stormen rasede hele natten, enkelte huse omstyrtes, og den endnu udstående sæd hvirvledes til alle sider. Tagene bortrevedes fra mange huse.

Tirsdag den 4. var vinden heldigvis endnu i SV, og ingen skibe var i sigte. Hen på formiddagen drejede vinden imidlertid til vest med en streg til nord. Følgerne viste sig hurtigt, allerede kl. 11 hørte jeg om et skib, der var strandet, og da jeg gik uden for min gård, så jeg ikke mindre end tre skibe stå tæt på stranden. Den nærmeste ½ mil og den fjerneste trefjerdingvej borte fra mit hjem. Havet kunne tydeligt ses over klitbakkerne, og for en ukyndig iagttager syntes det, som om det midterste skib var kastet helt op på bakken, thi både master, takkelage og skanseklædning var synlige.

Jeg kørte straks ud til stranden. Stormen rasede endnu, skummet fra havet drev som snetotter over klitterne og langt ind på engene. Et kort stykke fra det strandede skib forlod jeg vognen og gik gennem klitterne ned til stranden. Havet var voldsomt oprørt, tårnhøje bølger brødes mod brændingen og rullede frem og tilbage ved foden af klitbakken.

Foruden de strandede skibe sås ude i søen omtrent en lille mil borte en damper og noget nærmere mod land en brig. Damperen arbejdede af al kraft mod nord, den drev stedse nærmere mod land. Fiskernes ord lød enstemmigt: Inden 2 timer har vi dem! Samtidigt mødte to reddede søfolk fra et af de strandede skibe og hørte tillige, at endnu to var reddede og bragt op til den nærmeste gård. Skibet var en fransk brig, det havde mistet den agterste mast, som lå i vandet fastholdt af det ene vant; 2 mand var endnu på skibet, den sagdes død, den anden var skibsdrengen, der ikke havde vovet at betro sit liv til redningstrossen. Vi gik derpå op til gården, hvor de 2 andre var lagt til sengs. En af mine ledsagere underholdt sig med kaptajnen og trøstede ham, så godt det var muligt.

Han skildrede sin elendighed; for to dage siden var han gået fra Arendal, selv var han fra Bretagne; skibet hvis navn var TROIS SOEURS, var ikke assureret, og de to tredieparter tilhørte ham selv, det var medgift fra hans kone.

Derpå gik vi til det næste skib; det var en hannoveraner, den lå et par tusinde alen længere mod nord ved Sønder Langer. Her var hele mandskabet reddet, vi så på afstand de sidste komme i land med redningsstolen. Jeg kan ikke undlade at bemærke, at de strandede hannoveranere gjorde et ganske andet indtryk på mig end franskmændene. Kaptajnen holdt samling og orden på sine folk, og sidste mand gik først fra borde da man havde reddet, hvad reddes kunne af klæder m.m.

Imidlertid var dampskibet kommet kysten en fjerdingvej nær briggen var gået syd, men kom tilbage. "Om en halv time har vi dem begge", sagde en gammel fisker, "damperen kommer først". Redningsmandskabet stod rede med raketapparatet. Klokken var omtrent 4 eftermiddag, stormen begyndte at lægge sig noget, men havet var lige voldsomt. Kaptajnen på dampskibet, som ikke ville lade noget uforsøgt, lod 2 ankre falde ved den yderste revle "det går aldrig godt. Han ligger et alt for farligt sted." – "han kender ikke vestkysten. Se briggen, han må have været her før?" Og virkelig, i samme øjeblik satte briggen alle sejl til og var som et lyn over revlen og helt oppe på kysten. Det var også en hannoveraner, ført af kaptajn Schulze, som for et par år siden var strandet nogle mil sydligere. Han vidste således, at bedste mulighed for overlevelse var at få skibet så langt ind som muligt.

Jeg blev en stund stående og så efter damperen; denne blev liggende ved revlen, bestandigt overskyldt af bølgerne. Stormen lagde sig mere og mere, og jeg begyndte at håbe på hans frelse. Jeg gik inden for klitten for at nå ned til briggen, der lå omtrent 2000 alen sydligere; klitterne unddrog mig således en tid synet af damperen, men på en gang så jeg dens master længere mod syd og meget nærmere land. Jeg gik atter over bakkerne for at komme ned til havet. Jeg så nu, at skibet var drevet ind på den midterste revle omtrent 700 alen fra land på et meget farligt sted. Skansen stof nu pludseligt under vand, den øvrige del af skibet var endnu oven vande, i masterne var mandskabet og passagererne kravlet op, hvis hjerteskrig kunne høres helt ind over klitterne. Det var et syn, som jeg aldrig før havde set, og som jeg beder Vorherre aldrig at skulle se igen. Alt håb beroede nu på, at skibet kunne holde sammen, indtil stormen lagde sig så meget, at redningsbåden kunne bruges, at anvende raketapparatet var umuligt, da skibet lå alt for langt fra land. Jeg kunne se, hvorledes vandet hvert øjeblik gik højere op på skibet, og efter en halv time nåede det op til midten af den forreste mast. Pludselig hørte jeg en bragen, det var dækket, som løsnedes, og i samme øjeblik kom bomuldsballe ud af skibet. Disse kastedes med en rasende fart 1000 alen ned af kysten, inden de ramte strandbredden. Nu kom vragedelene slag i slag, både og tønner, tvist og bomuldsballe, kasser og kufferter styrtede ud af det revnede skib og lagde sig nu over hele kysten. Således blev det ved omtrent en time. Masterne stof heldigvis endnu, og endnu havde jeg ikke set nogen slippe taget i dem og falde overbord.

Natten fald på, og jeg kunne intet se mere. Jeg bad en stille bøn for dem i masten og dem derhjemme; hele natten – og hvor lang var ikke denne nat. Da dagen gryede, spejdede jeg atter efter damperen, og gudskelov! Den lå endnu på samme sted uden at være sunket mere end om aftenen. Jeg var overbevist om, at alle i masterne var reddet, men det var desværre ikke tilfældet. Redningsmandskabet var ankommet tidligt om morgenen, men anså det for umuligt at gå ud med redningsbåden. Tiden gik op ad formiddagen. Redningsvæsenets bestyrer, justitsråd Claudi, anvendte ethvert middel for at få båden ud, både trusler og løfter, han lovede enhver, der kom til skade, en rundelig pension, forsikre folkene, at hvis nogen af dem omkom under forsøget, da ville han sørge for deres efterladte. Tilbød dem, der ville gå ud, 100 rigsdaler af sin egen lomme, og hvem der kender hans indflydelse, karakter og form, ved at han både ville og kunne holde sit løfte, men alt var forgæves. Skibsbygmester Andersen fra Lemvig ilede hen til en i nærheden liggende norsk brig og kom straks tilbage med styrmanden og en del matroser, men da disse så faren, tabte de alle modet med undtagelsen af styrmanden. Andersen erklærede at alle ville gå med som første mand. Styrmanden lovede at tage roret, en gammel englænder, Mr. Earle, der var til stede, sluttede sig til dem og med fulgte de frivillige: Fiskerkarl Anders Pedersen Hav, tømmermand Jens Christian Møller, fiskerkarlene Anders Jensen, Jens Christian Larsen og Jacob Chr. Agger samt de to håndværkere Lars Larsen og Jens Møller Langer. Det var et farligt vovestykke, nordmanden sad ved roret, det var et rædsomt syn; vistnok 10 gange kastedes båden tilbage på stranden. Andersen, der roede den ene stævneåre, kastedes overbord men blev lykkeligvis halet ind igen. Nordmanden styrede båden med en rolighed og munterhed, som om det var en

lysttur. Igennem stormen hørte man hans råb: Kom frisk på folk! Om igen hun går nok!- Der faldt en overbord igen, ind med ham igen!

Og visseligt må man sige, at Vorherre er de modiges beskytter, båden kom omsider lykkeligt over brændingen og ud til skibet, modtaget af et jublende råb af englændere i masten. Den agterste mast blev hurtigt tømt for sin levende byrde, og nu begyndte redningen fra formasten. Da så mange passagerer, som båden kunne rumme, var kommet i den, satte den fra og kom hurtigt til land. Da båden kom til land, lød der et jublende hurra.

Den første tørn var nu overstået og dens lykkelige udfald gav nu nyt mod til at gentaget forsøget. Udturen til dampskibet gik denne gang lettere. Dampskibets sidste mast blev hurtigt tømt, og båden ilede tilbage. Da den nåede brændingen helt inde ved land, kæntrede den, folkene styrtede i bølgerne, og desværre blev to personer, begge hørende til de skibbrudne, straks bortrevet af brændingen. Da alle hænder var beskæftiget med at redde dem, der var styrtet i havet,, agtede ingen endnu på den kæntrede båd; da denne senere var rejst i vejret, lå den gamle englænder død under den. Lars Larsen og Jacob Agger var begge hårdt forslåede. Englænderne, både mandskab og passagerer, kom næsten nøgne i land, de havde tænkt sig muligheden af at kunne redde sig ved at svømning og derfor kastet overtøj og støvler. I det øjeblik, da de forkomne skibbrudne satte foden på land, var det som om hele nattens lidelser var glemte.

Redet blev fra dampskibet 21 personer. 10 passagerer og besætningsmedlemmer druknede. Fra de frelste hørte vi, at skibets navn var ARCTIC, det var hjemmehørende i Hull, kaptajnens navn var John Brown. Ladningen bestod af stykgods og var meget kostbar, den var forsikret for 600.000 pund, skibet var på rejse fra Hull til St. Pedersborg. Da de nærmere sig revlen, blev anden styrmand og to matroser sendt ned for at stikke ankrene fra skibet, så det kunne flyde ind over revlerne. Da skibet pludseligt sank, druknede de 3 mand. Da kahytten i det samme blev fuld af vand, druknede en dame, som var gift med en diplomat ved gesandtskabet i St. Pedersborg, og hendes lille datter og deres kammerpige. Endvidere druknede en kahytsjomfru, en steward og de to mand, der druknede ved redningsbådens kæntring.

Der blev selvfølgelig vist de brave redningsmænd al mulig påskønnelse i form af pengebelønninger og medaljer såvel fra den danske som den engelske regering. Det første redningsmandskab, der tidligere havde udført mange redningsaktioner, og som var helt udkørt, da de skulle til denne redning, blev uden skånsel afskediget. De frivillige mænd indtrådte i deres pladser og virkede derefter i mange år ved adskillige farefulde redningsforetagender.

At stormen var usædvanlig hård og langvarig, vidner de mange beretninger om ulykker og forlis over hele landet om. Alene ved vestkysten i Ringkjøbing amt forliste 21 skibe i dagene fra den 3. til den 8. oktober.

Gert Normann skriver videre om fundet af S/S Arctic:

Da vi i 1979 fandt vraget, var det egentlig en tilfældighed. En af dykkerne, Villy Kjærgård, beskrev det således:

Den 29/4 havde vi lejet en kutter fra Thyborøn for at eftersøge vraget af en tysk undervandsbåd U 20. Dykkerleder Gert fik os stuvet ombord, og vi sejlede ned mod positionen med nerverne på højkant, det var jo første gang, vi ville forsøge at finde netop dette vag. Skulle det mon lykkedes denne gang.

Ankommet på den formodede position kl. 11 begyndte vi at slæbe med et dræg, og det fortsatte vi med til kl. 14 uden resultat. De utålmodige begyndte at tale om at vende om og tage hjem. Mille og et par andre blev

dog også sejlet ind til stranden for at hjem derfra, fantastisk, at folk har nerver i den grad, at de ikke kan tåle spændingen. Gert så meget betænkelig ud, skulle det virkelig ikke være muligt at finde den. Efter endnu en times søgning blev det dog besluttet at droppe U 20. Nu er Gert jo ikke den type, der opgiver med det samme, skidt, vi finder da bare en anden, vraget af den russiske orlogsfregat ligger næsten her ved siden af, sagde Gert. Vi ved jo alle, at når først han har færten af vrag, så går han helt agurk. Det var netop hvad han gjorde. Vi slæbte endnu i to timer, og nogle gik da også i kahytten med vore piger, andre sad rundt om i hjørnerne og så fortabte ud, der blev lavet kaffe, snakket, hygget og fortalt historier. Men pludselig revnede ballonen, vi fik hold, `for pokker` et hold, det var ved at rykke hele skibet fra hinanden, kopper og ostemadder raslede rundt over det hele. Derefter stor pause og dyb stilhed, vi så på hinanden? Skulle det virkelig være muligt, Gert's stædighed havde givet resultat. Et øjeblik efter var kahytten ryddet., Og alle var i gang med at iføre sig dykkerdragterne. Da vi kom i vandet, viste der sig et virkelig flot og spændende vrag. En ting lå dog fast, det var ikke Alexander Newsky, det var et skib af jern.

Vraget vi havde fundet, var resterne af Arctic, det lå på en vanddybde på 10 til 12 meter over kedlen, som var vrages højeste punkt, var der kun 6 meter vand. Stævnen lå i retningen SSØ. Skibssiderne i hele forskibet var brækket næsten helt nede ved bunden, og dele af skibssider og dæk lå således ret fladt ude på havbunden, og delvist inde i skibet.

Forlasten var næsten tømt for last, der lå kun nogle få vognefejr, lidt blyrør og et sted resterne af et parti læderstøvler. Endelig fandtes nogle få ildfaste sten, som kunne stamme fra skibets egen kabys. I bagbordsside lå et lille stokanker, hvor jernstokken pænt var pakket ind til læggen.

Midtskibs blev skibssiderne betydeligt højere, nemlig op 4 til 5 m over havbunden. Her stod en firkantet ildrørskedel af ældre type, 3 til 4 m i højden. Bag ved den stod dampmaskinen ret intakt, men stærk overgroet, den er ca. 3 m. høj. Skibssiderne agterefter var ret høje, og toppen af aksletunnellen kunne følges ind i agterlasten. Bagbordssiden af agterlasten var tømt for gods, hvorimod der i styrbordssiden endnu fandtes en del sager. Godset her bestod af maskindele, rør og løse flanger af kobber, støbejernshjul, kileremme m.m. Der lå endvidere nogle fine marmorstykker og noget porcelæn. Ved agterstævnen kunne man tydeligt se, at der på et tidspunkt havde været brugt sprængstof, stævnerøret lå således helt frit og stak en meter agterud fra skibet. Skruen var afsprængt og borte. På havbunden helt agter lå et mægtigt træror med svære kobberbeslag, endvidere fandtes der nogle få spanter med kobbernagler, begge dele sandsynligvis fra et helt andet vrag.

På bunden lå endvidere en del af det opstående gods, såsom dele af master, vanter, jomfruer og naglebænke. Vragfisker Damgård bekræftede, at det var vraget af den engelske damper "ARCTIC", og at de i sin tid tømte forlasten for gods, som overvejende bestod af jernbaneskiner og vognehjul og jernfjedre. En del af agterlasten kunne de ikke arbejde i på dette tidspunkt, da denne var sandgået.

Ved senere dykninger siges det, at sportsdykkere har fundet en del genstande som porcelæn, lysestager og bestik m.m. Dette foranledigede, at vi på ny foretog dykninger i vraget i 1982. Der var virkelig sket store forandringer siden sidst, om det var havet, der havde fjernet næsten alt gods i agterlasten, eller om der havde været nogen ude at bjerge det, skal jeg ikke kunne sige, men væk var det i alt fald. Den lille fine dampmaskine, som havde stået helt intakt sidste gang, var nu knækket på midten, og begge cylindertoppe lå nu ved foden af maskinen.

Tonni og Peder, der også svømmede rundt på vraget, gjorde nu tegn til, at de havde fundet noget. Jeg fulgte efter, og der dybt nede mellem bundstokkene lå en lille sammenrustet klump, ud af denne stak noget, der

lignede sølv. Vi fik ved fælles hjælp klumpen bjerget op. Det viste sig nu at den indehold flere stykker sølvbestik, alle med skibets navn ARCTIC indgraveret, et virkelig fint fund, og en sikker identifikation af vraget.

S/S Hermod – fundet 60 år for sent.

Den 3. oktober 1927 herskede en orkanagtig storm fra nordvest. Blåvand radio modtager et radiotelegrafisk nødsignal fra kuldampere S/S Hermod, der oplyser at den har skader på luger, opgiver sin position 56.25 nord 07.55 øst, men svarer benægtede på, at den har brug for hurtig hjælp. Radiokontakten forsvinder knap en halv time efter nødsignalet.

Bjergningsdampere sendes ud for at eftersøge S/S Hermod, der er en damper bygget af stål i 1922, med en bruttotonnage på 1947 tons, 80 m langt, 11,5 m bredt og med 7 vandtætte skot. Ombord var en besætning på 20 mand, heraf 17 danskere, to færingere og en tysker. Formanden for sømændenes forbund på den tid udtalte, at Hermod i forhold til skibets bygning havde en alt for lille besætning, og desuden havde skibet en dårlig konstruktion og havde ikke et godt navn blandt søfolk.

De første tegn fra Hermod kommer i dagene efter d. 3. oktober, hvor et antal lugedæksler og en redningsbåd mærket "Hermod" driver i land i Thorsminde. Den 7. oktober driver flere lig i land i Ringkøbing og flere af besætningsmedlemmerne fra Hermod bliver identificeret. Dampere bliver ikke fundet. Ved et søforhør i december 1927 konkluderes det, at Hermod er forlist, alle besætningsmedlemmerne er omkommet og vragets placering er ukendt.

Først 60 år senere, i 1987 bliver Hermod fundet af dykker Gert Normann, 21 sømil nordvest for det område, hvor man eftersøgte skibet i 1927. Det beskadigede skib har umuligt kunne drive så langt mod vind og strøm, inden det sank. Dykkere konkluderer derfor, at den sidst angivne position via den radiotelegrafiske melding må have været ukorrekt.

Ifølge dykkere tyder det på, at skibet er gået ret til bunds med stævnen først, og dermed ikke kæntret som formodet. Det er formentligt gået så hurtigt, at ingen har nået at komme i redningsbådene, og de fleste ikke engang nået at komme ud af skibet.

Det var ved hjælp af skibsklokken Gert Normann identificerede Hermod. Skibsklokken er i dag udstillet på Strandingsmuseet Sct. George i Thorsminde.